Jak pochopit současnost z ontologického stanoviska?

Anna Hogenová

PedF UK, katedra občanské výchovy a filosofie

e-mail: hogen@volny.cz

Klíčová slova: přítomnost, historismus, úloha subjektu

Keywords: presence, historism, the role of subject

Resume: Přednáška vysvětluje přítomnost z ontologického hlediska

Resume: The paper eiplains the present time from ontological point of view

Žijeme v bezdějinnosti, bez počátku, máme tu jen historii. Básnění a myšlení se nedá vypočítat. „*Myšlení bytí nemá nic využívat, nemůže také působit, protože se samo vyčerpává v tom „být bytím"; tj., stát jako Dasein v podstatnění bytí*."[1] Vroucnost pobývání je podstatnění bytí, tj. pravdy bytí. Proč je tomu tak? Protože bytí nemá žádný cíl, bytí jenom je. Jen být, znamená být „der abgruendige Grund", tzn. být nedůležitý, bez cíle a přesto uprostřed vroucnosti. My dnešní jsme subjekty, člověk je subjectum – předmět chtění a konání. Člověk je subjectum uprostřed jsoucen. To však znamená, vše beze zbytku je vneseno do plánování počítáním, to jsou naše životy.

Potkáváme sebe samy v jiných a v jiném – to je láska jako touha po ztraceném celku, vezmeme-li v potaz staré Řeky. Ovšem užívání si prožitků je sebeztrácením, protože v nich se zaplňujeme obsahy, které vytlačují to, co je naše „Selbstheit", co je pramenění našeho vlastního pramene. Vlastní pramen se potkává nejhůře, protože jakmile jej zastavíme, a to dělá v podstatě každé poznávání, pramen se promění na předmět, a tím své pramenění na Midasovo zlato, na lež. Proto je v tomto případě možný jen bleskový vhled do podstaty věci, který se zrodí vždy poprvé a naposled v napětí bytostného tázání. Bez otázek to nejde. „*Někdy je zpěv, slovo jen přídavek ke znění v jeho toku a povznesení.*"[2] Naladit se, otevřít se, nechat se unášet, mít odvahu k tomuto, nikým řízeného, odevzdání – to je hoelderlinovský postoj vůči větru ze severu a z východu, který přinášel „zlaté těžké sny".

---

[1] Ibidem, s. 147.
[2] Ibidem, s. 150.

„*Provozovaná kultura se stává jako politická kultura základní formou k tvorbě prožitků a plánování dokonané subjektivity*.“[3] Člověk není sebou samým, je loutkou, která nese jméno subjectum a každé subjectum je determinované tím, co nazýváme objectum. To je hlavní vlastnost doby příliš pozdní, postmoderní. Subjectum je plánováno, vypočítáváno z objektivních zdrojů, z deskripcí minulosti, musíme dodat sukcesivní minulosti. Temporalitu budeme zde marně hledat, vzdělávání je pragmatické, konsekutivní a instrumentální. Planetu vedou odborníci, kteří o temporalitě nechtějí ani slyšet. „Die Besinnung“ je provázaností podstatné minulosti (die Gewesenheit) s přítomností, která je dotčena tím, co přichází z budoucnosti, jedině toto myšlení má v sobě celek bez marga a může provozovat odpovědnost asymetrickou, protože ví o její nevyhnutelnosti. „*Cítění pocitů jako sebevyplňování ve smyslu tvůrce pocitů, se ozřejmuje jako živá forma sebevědomí a rozhoduje tím současně o druhu pravého „vědění“, jež je jen tímto pocitem*.“[4]

„Nádivky“ těchto pocitů vyrábí, provozuje a kontroluje právě politická kultura, která je vypočítána ze sukcesivní minulosti. Všichni si chtějí jen „užít“, tj. naplnit se pocity, které zaplaší všechny pochybnosti, které na dně našeho pramenění jsou.

Člověk je potřebou jistoty novověkého člověka konstruován, vypočítáván, plánován. Máme pocit, že musíme svou budoucnost do detailů předem řídit, aby se nám něco ošklivého nestalo. Ale „techné miluje tyché“, tj. techné miluje náhodu, viz případ Titaniku, a tisíce dalších zkušeností z katastrof posledních padesáti, sta let. Zdá se, že největší lidskou opovážlivostí je potřeba této jistoty, kterou vlastně nemají ani řečtí bozi.

„*V pravdě provádí se zde následný výbuch podstatné vůle subjektivity subjektu, která již v prvních začátcích pod titulem cogitationes (u Descarta) veškerou podstatu vědomí redukuje na cítění (sentire) – jak sebe pociťujeme*.“[5] V těchto souvislostech, dnes ještě nemnoho pochopených a rozjasněných, se skrývá základ sebeodcizení, základ toho, že jen obtížně se můžeme prodrat k prameni nás samých, jak nám to krásně a výstižně vykládá Jan Patočka.

---

[3] Ibidem, s. 150.
[4] Ibidem, s. 150 – 151.
[5] Ibidem, s. 151.

Závěr

Doba tekutá není jen proudem řeky, je vírem, v němž jsme unášeni neznámými silami bez pomoci a bez porozumění. Úkolem myšlení je v klidu porozumět situaci, která nás vlastní ve své neproniknutelné moci. Nepatříme sobě samým, náležíme do koherence stovek systémů a podsystémů, které ani nemůžeme znát. Stejně jako právo v České republice je tak nepřehledné, že si tam najde argumenty strana i protistrana a nikomu to nevadí, kromě těch, kteří jsou předmětem neblahých důsledků z daného výkladu práva. Jsme unášeni vírem, snažíme se dostat do centra, ale musíme překonávat stále zvyšující se odpor odstředivé síly, která chrání své zvláštní výhody, vyplývající z jejího postavení. Mnoho lidí je strženo na okraj víru a stávají se z nich bezdomovci, kterými většina pohrdá, jsou mezi nimi i lidé s vysokoškolským vzděláním, kteří se ve víru nebyli schopni udržet. Kde leží filosofická podstata tohoto ontologického problému? Odpověď je jednoduchá: v přívratu k pouhým jsoucnům, kde chybí vědomí o bytí. Vědět o bytí se dá jen negativně, z privace, tedy z toho, co je podstatné chybění. Proto Patočka napsal „Negativní platonismus“, což je nesmírně hluboká kniha, kterou málokdo otevře ke čtení. Pokud není bytí v našem základu a prameni, pak nemůžeme nikdy pochopit úctyhodnost, důstojnost a posvátnost. Vše se totiž promění na jsoucna a jejich reprezentativa, vše se dá koupit, hodnoty i uhlí. To je jedno, protože vše se proměnilo na předměty a jsoucna, dá se se vším nakládat pragmaticky, tj. řídit jsoucna, kontrolovat je, což se děje něčím, co je naprosto jisté, tj. počítáním. A tak se naše budoucnost proměnila na prolongovanou sukcesivitu z naší nepodstatné minulosti, protože tu chybí něco zcela zásadního, a tím jest temporalita, která v sobě nese podstatnou minulost (die Gewesenheit). O tom píše Heidegger v „Černých sešitech,“ které neměly být vůbec publikovány. Jsou velmi hlubokým a upřímným svědectvím o Heideggerově porozumění jeho současnosti (1889 – 1976), kterou můžeme protrahovat i do naší situace. Vše, o čem Heidegger píše, se dnes jen prohloubilo a vyjevilo víc a přesněji. O tom je tato kniha.

Seznam použité literatury

Heidegger, M. ***Schwarze Hefte***. Band 95. Frankfurt am Main, Vittorio Klostermann, 2014, vyd. Peter Trawny.